

دور نمایه از صنعت نشر، در ایران پس از انقلاب

تبارشناسی تاریخی نشر در ایران پس از انقلاب اسلامی با محوریت ناشران گفتمان انقلاب

یاسر عسگری
پژوهشگر تاریخ معاصر

تصویر هوایی از صنعت نشر در ایران پس از انقلاب

(تبارشناسی تاریخی نشر در ایران پس از انقلاب اسلامی با محوریت ناشران گفتمان انقلاب)

یاسر عسگری، پژوهشگر تاریخ معاصر

فکر

FEKRATMEDIA

فهرست مطالب

- ۴.....نشاره
- ۴.....ناشران شاخص دهه شصت
- ۷.....دهه هفتاد، اوج ناشران اختصاصی و تغییر ماهوی و گفتمانی ناشران
- ۱۰.....دهه هشتاد و دهه نود، دوره درخشش ناشران جریان انقلاب
- ۱۳.....جریان نشر حوزوی پس از انقلاب اسلامی

اشاره

نشر کتاب پس از انقلاب اسلامی دچار تحول و تغییرات اساسی شد و انقلاب اسلامی مانند دیگر عرصه‌های سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی، به صورت مشخص در این زمینه هم تأثیرات فراوانی داشت که تا بحال کمتر روایت شده است. این نوشتار، گام‌های اولیه‌ای درصدد تصویر هوایی از صنعت نشر در ایران پس‌انقلاب و تبارشناسی تاریخی ناشران پس از انقلاب اسلامی است و تلاش شده روایتی از ناشران برتر و فضای کاری آنها در ادوار مختلف بپردازد.

ناشران شاخص دهه شصت

دهه شصت، غالب آثار شهید دستغیب و شهید مطهری و علامه طباطبایی و برخی آثار سید جلال‌الدین مدنی (مانند «تاریخ سیاسی معاصر ایران») و «تاریخ تحولات سیاسی و روابط خارجی ایران» و... را منتشر می‌کند. جالب است که بدانیم مدنی کتاب ارزشمند و پُراهمیت «تاریخ سیاسی معاصر» را به توصیه امام می‌نویسد که یکی از منابع تاریخی پرمخاطب به شمار می‌رود. این ناشر در دهه‌های بعد، بیشتر آثار شخصیت‌های حوزوی را منتشر می‌کند (مانند آثار محمد مومن قمی، سید حسن طاهری خرم آبادی، حبیب‌الله طاهری آکردی، رضا استادی، علی‌اکبر سیفی مازندرانی) و به عنوان ناشر تخصصی و تراث علوم اسلامی و علوم حوزوی شناخته می‌شود و آثار اجتماعی و سیاسی و معارفی عمومی آن به مرور به حاشیه می‌رود. ناشر دیگری به نام «نهضت زنان مسلمان» از سوی استاد قاسم تبریزی (تاریخ نگار و سندپژوه) در اوایل انقلاب راه می‌افتد که در ترویج گفتمان انقلاب اسلامی در دهه شصت فعال است.

با پیروزی انقلاب اسلامی، غالب ناشران با سوابق مذهبی و حتی سیاسی بسیار انگیزه پیدا می‌کنند و فعال می‌شوند. همه گروه‌های فرهنگی و فکری کشور به تلاش و تکاپو می‌افتند تا در فضای پس از انقلاب، بتوانند نقش آفرین و تأثیرگذار باشند. شاید بتوان گفت «دفتر نشر فرهنگ اسلامی»، «مرکز نشر فرهنگی رجا»، «حکمت»، «کیهان» و «اسلامی» از جمله ناشران برتر و شاخص و گفتمانی این دهه محسوب می‌شود. دفتر نشر فرهنگ اسلامی در اواسط دهه پنجاه با همکاری و همفکری سید رضا برقعی، محمدجواد باهنر، علی‌اکبر هاشمی رفسنجانی، علی‌گلزاده غفوری و... تأسیس می‌شود و بعد از انقلاب، فعالیت‌های این ناشر متنوع و تأثیرگذار می‌شود و حتی از جهت کمی و سرعت تولیدات رشد می‌یابد. آثاری از شهید بهشتی، شهید باهنر، هاشمی رفسنجانی، سید محمدباقر حجتی، محمدرضا حکیمی، سید جعفر شهیدی، سید هادی خسروشاهی، زین‌العابدین قربانی، صادق آیینه‌وند، عبدالکریم بی‌آزار شیرازی و... منتشر می‌کند. انتشارات حکمت توسط دکتر حسین غفاری (استاد فلسفه دانشگاه تهران و شاگرد شهید مطهری) تأسیس می‌شود که در مقطعی برخی آثار شهید مطهری و آیت‌الله سید محمدحسین حسینی تهرانی را منتشر می‌کند که بعدها آثار این دو، از طریق انتشارات «صدرا» و انتشارات «علامه طباطبایی» منتشر می‌شود. این انتشارات برخی آثار فلسفی و معارفی بنیانگذارش را نیز منتشر می‌کند مانند «شریعت صامت» (نقد کتاب «قیض و بسط تئوریک شریعت» دکتر سروش) و «پاسخ به پرسش‌های مکتبی».

مرکز نشر و توزیع کتاب‌های نفیس

قرآن و مفاتیح، ادبی و مذهبی

دفتر نشر فرهنگ اسلامی

«مرکز نشر فرهنگی رجا» نیز فعالیت گسترده‌ای دارد و آثار متعددی به ویژه از آیات جوادی آملی و حسن‌زاده آملی را منتشر می‌کند. مجلدات «تفسیر موضوعی قرآن کریم»، «اخلاق کارگزاران»، «انسان در اسلام»، «اسرار عبادات» و... از جوادی آملی از جمله آنهاست. انتشارات «الزهرا (س)» برخی آثار مهم اساتید شاخص را در این سالها و به ویژه اوایل دهه هفتاد منتشر می‌کند، از جمله آثاری از جوادی آملی، سید محمد ضیاءآبادی، صادق لاریجانی، مهدی هادوی تهرانی، غلامحسین رضائزاد (نوشین) و علی شیروانی. انتشارات «رسا» هم در این ایام، کتابهای تاریخی و سیاسی منتشر می‌کند.

یکی از ناشران فعال در این دوره، انتشارات «اسلامی» (زیر نظر جمعی از اعضای جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) (تأسیس ۱۳۵۸) است که حجت‌الاسلام محمدرضا فاکر مدیریت آن را برعهده داشت و بعد از درگذشت او در سال ۱۳۸۸ و استعلاام ریاست وقت جامعه مدرسین، این نشر از سوی رهبر وقت انقلاب، آیت‌الله خامنه‌ای، در اختیار جامعه مدرسین قرار می‌گیرد. در دیداری که برخی دست‌اندرکاران این نشر با امام خمینی دارند، امام تأکید می‌کنند که باید آثاری که صددرصد اسلامی هستند را منتشر کنند. این انتشارات در

«کانون پرورش فکری کودکان و نوجوان» که سابقه پیش از انقلاب دارد، با برخی تغییرات سیاستی و جذب نویسندگان جدید و متعهد، از فعال‌ترین و موثرترین و شاید پرمخاطب‌ترین مراکز تولید محتوا و نشر آثار برای کودکان و نوجوان در دهه شصت و حتی هفتاد می‌شود. «پیام آزادی»، «پیام محراب» و «قدیانی» (تأسیس ۱۳۵۵) نیز از ناشران فعال این دهه و خصوصاً دهه هفتادند که عمدتاً بیشتر در عرصه مخاطبان عمومی فعالیت می‌کنند. «قدیانی» با مدیریت و تیم توانمندش توانستند در سالهای متممادی جزء ناشران برتر و تأثیرگذار کشور در عرصه فرهنگ عمومی به ویژه برای کودکان و نوجوانان

کانون پرورش فکری
کودکان و نوجوانان

انتشارات حکمت

باشند. شاید بتوان گفت موفقیت‌های این ناشر (با حفظ ارزشها و رویکردهای دینی) باعث شد که جریانهای مذهبی و انقلابی برای تولید محتوا در زمینه کودک و نوجوان تشویق بشوند.

یکی از اتفاقات فرهنگی مهمی که در این دوره صورت می‌گیرد «انقلاب فرهنگی» (خرداد ۱۳۵۹) و تعطیلی دانشگاه‌ها برای ساماندهی امور فرهنگی (و به تبع پاکسازی گروهک‌ها و تغییرات در برخی دروس و کتابها و موضوعات) و اولویت بندی برای نیازهای روز جامعه است که ستادی با حضور جلال‌الدین فارسی، محمدجواد باهنر، علی شریعتمداری، حسن حبیبی، عبدالکریم سروش، شمس‌آل احمد و مهدی ربانی املشی به دستور امام خمینی شکل می‌گیرد و کارگروهی با نام

«کمیته تألیف، ترجمه و تصحیح کتاب‌های دانشگاهی» (مهر ۱۳۵۹) شکل می‌گیرد. این کمیته با دو هدف کوتاه‌مدت و بلندمدت فعالیت خود را آغاز کرد؛ بهره‌گیری از ظرفیت علمی استادان برای تألیف و ترجمه کتاب‌های دانشگاهی در کوتاه‌مدت و ایجاد نظامی منسجم برای نشر دانشگاهی کشور در بلندمدت. در این راستا در مدت زمانی نسبتاً کوتاه، بنا به گزارشی، بیش از ۲۰۰۰ عنوان کتاب در رشته‌های مختلف دانشگاهی به حدود ۳۰۰۰ نفر از اعضای هیئت علمی کشور و نویسندگان و مترجمان شاخص، واگذار می‌شود. این تجربه بعداً با تصویب اساسنامه ستاد انقلاب فرهنگی و تغییر نام به شورای عالی انقلاب فرهنگی، منجر به راه اندازی انتشارات «مرکز نشر دانشگاهی» (مهر ۱۳۶۴) است که آثار علمی ارزنده‌ای را منتشر می‌کند. نصرالله پورجوادی مدت طولانی ریاست این مرکز را برعهده داشت و غالب اساتید و نویسندگان برجسته‌ای که بعد از انقلاب به خارج از کشور رفته بودند، با این مرکز در تألیف، ترجمه یا ویرایش همکاری می‌کردند از جمله علی محمد کاردان، سیاوش شهشهانی،

جواد حدیدی، ابوالحسن نجفی، احمد سمیعی گیلانی، علی اشرف صادقی و... این مرکز کتابهای فاخری در زمینه علوم مختلف منتشر کرد. از جمله آثار شاخص این مرکز می‌توان «تاریخ تحلیلی اسلام» (سید جعفر شهیدی) (منبع درسی اصلی تاریخ اسلام و کتاب درسی اغلب دانشجویان دهه‌های شصت تا اواسط دهه هفتاد)، «سیطره کمیت و علائم آخر زمان» (رنه گنون)، «غلط‌نویسیم: فرهنگ دشواریهای زبان فارسی» (ابوالحسن نجفی)، «آیین نگارش» (احمد سمیعی گیلانی)، «علم و دین» (ایان باربور)، «آراء و نظریه‌ها در علوم انسانی» (ژولین فروند)، «تاریخ فلسفه در اسلام» (میان محمد شریف)، «سیر فلسفه در جهان اسلام» (ماجد فخری)، واژه‌نامه‌های تخصصی و علمی و... هم اکنون این مرکز به‌عنوان یکی از نهادهای مرجع در حوزه تولید و انتشار منابع علمی و دانشگاهی، نقش مؤثری در پشتیبانی از آموزش عالی و توسعه دانش بومی کشور ایفا می‌کند؛ اگرچه مانند دهه‌های هفتاد و هشتاد، تأثیرگذار نیست. از ابتکارات مهم این مرکز، نشر مجلات

تخصصی در برخی رشته‌های دانشگاهی بود که در آن مقطع و حتی تا اواسط دهه هشتاد، تأثیرگذار و مفید بود مانند «نشر دانش» (اولین شماره در آذر و دی ۱۳۵۹)، «فیزیک»، «بهداشت جهان»، «معارف»، «زبان شناسی»، «نشر ریاضی»، «شیمی»، «باستان شناسی و تاریخ»، «لقمان» (به زبان فرانسه)، و... این نشریات در عمل بنیان‌گذار نوعی ادبیات مطبوعاتی علمی در کشور بودند؛ ادبیاتی که پیش از آن سابقه‌ای نداشت و امروزه با عنوان «ژانر علمی-ترویجی» شناخته می‌شود. احتمالاً بعدها «سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی» (وابسته به وزارت آموزش و پرورش) از این نشریات الهام گرفت و نشریات گوناگونی مانند «رشد ریاضی»، «رشد فیزیک»، «رشد شیمی»، «رشد معارف اسلامی» و... برای معلمان و بعدها «رشد دانش آموز» را برای دانش آموزان منتشر کرد که در دهه‌های اخیر تنوع موضوعی و مخاطبانی مختلفی یافت و از جمله مهمترین و پرتیراژترین مجلات کشور در حوزه آموزش شدند.

با تغییرات ساختاری در این ستاد و تبدیل آن به شورای عالی انقلاب فرهنگی و تمرکز مرکز نشر دانشگاهی بر علوم پایه و واژه‌نامه‌های تخصصی و ترجمه، خلأ در زمینه علوم انسانی باز هم بیشتر و بیشتر احساس می‌شد. حجت‌الاسلام

دکتر احمد احمدی موظف می‌شود که متونی برای تدریس علوم انسانی در دانشگاهها تدوین شد که شکل‌گیری «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی» (مشهور به سازمان سمت) رقم می‌خورد؛ با این هدف که در زمینه علوم انسانی - به‌ویژه از نظر پیوند آنها با مسائل اسلامی - به تدوین کتب مبنایی - از قبیل مبانی اقتصاد اسلامی، مبانی حقوق اسلامی، سیاست اسلامی، فلسفه سیاست، مبانی روانشناسی و تربیت اسلامی و... - و نیز کتب درسی برای دانشگاهها بپردازد. اگرچه در سالهای اولیه و حتی در دهه هفتاد، از جهت موضوعی، هم پوشانی‌هایی با برخی گروههای تخصصی مرکز نشر دانشگاهی داشت ولی به مرور زمان، کمتر و کمتر می‌شود. اینگونه شاهد پی‌ریزی یک کار تخصصی تولید محتوا (اعم از تألیف و ترجمه) برای

رشته‌های علوم انسانی و حتی علوم اسلامی (در سال ۱۳۶۴) می‌شویم که به خاطر درگیری کشور در جنگ با رژیم بعثی عراق، تصویب سرفصل‌های دروس مختلف و شیوه‌نامه‌های کاری و یافتن اساتید مناسب برای نوشتن این آثار، زمان به‌گندی می‌گذشت؛ خصوصاً که دغدغه اولیه این دوره بر «تألیف» (و نه ترجمه) بود و همین کار تولید را زمانبر می‌ساخت، لذا بیشتر آثار عمدتاً در دهه‌های هفتاد و هشتاد منتشر می‌شود. گرچه در سالهای بعدی، ترجمه نیز در اولویت قرار گرفت و هم اکنون در ۳۷ گروه تخصصی و همکاری با بیش از ۳۰۰۰ هیأت علمی و مترجم و با تجربه تولید ۲۶۰۰ کتاب و راه‌اندازی

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی «پژوهشکده سمت» به فعالیتش ادامه می‌دهد. البته کارها و رویکردهای این سازمان منتقدانی در فضای دانشگاهی و عمومی هم داشته است مانند شهریار زرشناس. جالب است بدانیم با ابتکارات و پیگیری‌ها و سفرهای متعدد حجت‌الاسلام احمدی و همکارانش، برخی آثار این مرکز، در دانشگاههای افغانستان نیز تدریس می‌شود. ابتکارات حجت‌الاسلام احمدی فقط محدود همین امور نبود و با همکاری آیت‌الله مصباح یزدی و جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، «دفتر همکاری‌های حوزه و دانشگاه» (۱۳۶۱) را راه می‌اندازد. که امروزه با نام «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» شناخته می‌شود. و منشأ خدماتی در زمینه علوم انسانی و اسلامی (عمدتاً در دهه‌های هشتاد و نود) است.

انتشارات «دارالکتاب اسلامی» هم از ناشران قدیمی و فعال و مشهور در عرصه معارف اسلامی است و مخاطبان بسیاری در بین مردم و به‌ویژه حوزویان دارد و آثار ارزشمند بسیاری در این عرصه - به‌ویژه تفاسیر مختلف از جمله «المیزان» و «نمونه» و کتب اربعه شیعه - منتشر می‌کند و می‌توان از این نشر به‌عنوان «پدر نشر کتب معارفی کشور» یاد کرد. «انتشارات صدوق» با مدیریت استاد علی اکبر غفاری (حدیث پژوه برجسته معاصر) بر نشر و ترجمه و تصحیح متون روایی اسلامی و شیعی تمرکز داشت و آثار گرانسنگی را احیا و منتشر کرد. «موسسه در راه حق» یکی از ناشران عمومی است که کتابچه‌های کم‌حجم زیادی برای تقویت بنیه دینی مردم و جوانان منتشر می‌کند. این موسسه کم‌کم فراتر از زبان فارسی، به ترجمه عربی و انگلیسی برخی جزوات خود اقدام می‌کند و برای کشورهای منطقه و اروپا، ارسال می‌کند. البته موسسات بین‌المللی دیگری مانند موسسه‌های «البلاغ» و «الغدیر» هم فعال بودند که بیشتر در سطح کشورهای عربی، محصولاتشان توزیع می‌شد.

یکی دیگر از ناشران فعال در این زمینه، انتشارات «نسل جوان» است که زیر نظر آیت‌الله مکارم شیرازی عمل می‌کرد و با همکاری آیت‌الله جعفر سبحانی و شاگردانشان، آثار متعددی در پاسخگویی به شبهات و سؤالات دینی و اجتماعی جامعه تولید و منتشر می‌کند.

انتشارات «کیهان» یکی از ناشران فعال در دهه شصت است که آثار متعدد و مؤثری را از نویسندگان مختلف منتشر یا ترجمه می‌کند. این ناشر آثاری از آیت‌الله حسینعلی منتظری، حسین مهرپور، اسدالله بیات زنجانی و... منتشر می‌کند. در این دوره، کیهان توجه فراوانی به مسائل جهان اسلام و بین‌الملل دارد. حمید احمدی دو کتاب مشهور در زمینه

نهضت‌های اسلامی ترجمه و منتشر می‌کند از جمله کتابهای «پیامبر و فرعون؛ جنبشهای نوین اسلامی در مصر» (ژیل کوپل) و «جنبشهای اسلامی معاصر در جهان عرب» (هرایر دکمجان) که سالهای طولانی از منابع مهم و درسی دانشگاهی در شناخت جنبش‌های اسلامی معاصر بود و... البته فعالیت این روزنامه، در انتشار روزنامه و انتشارات نبود، مجلات خوب و تأثیرگذاری مانند «کیهان فرهنگی» و «کیهان اندیشه» را نیز منتشر می‌کرد و «کیهان فرهنگی» از جمله معروفترین نشریات دهه شصت محسوب می‌شد. «کیهان فرهنگی» در دوره‌های بعدی با مدیریت حجت الاسلام معلی و اخیراً دکتر فیروز اصلانی ادامه می‌یابد ولی «کیهان اندیشه» با محوریت محمد جواد صاحبی، در دهه بعدی استمرار نیافت. انتشارات «اطلاعات» وابسته به روزنامه اطلاعات نیز در همین دوره فعال می‌شود و آثار سیاسی و تاریخی زیادی را ترجمه می‌کند. این ناشر طی سالیان متمادی تا به امروز، معمولاً آثار نویسندگانی همچون محمد جواد حجتی کرمانی، جلال رفیع، کریم زمانی، سید محمد اصغری، حسین مهرپور، باقر ساروخانی، سید هادی خسروشاهی (در یک مقطعی)، محمد مسجد جامعی، عطاءالله مهاجرانی (در یک مقطعی)، سید حسن خمینی، کریم فیضی، رضا رفیع، حمید

یزدان پرست، احمد کتابی، محمدعلی سلطانی و مترجمانی مانند علی اکبر عبدالرشیدی، سید صادق طباطبایی، محمد حسین وقار و... را منتشر می‌کند. انتشارات این روزنامه در دهه هفتاد پرمخاطب می‌شود و ماهنامه «اطلاعات سیاسی - اقتصادی» را در همین سالها منتشر می‌کند که برخی از مهمترین کتابهای اقتصادی و سیاسی برخی اساتید علوم انسانی ابتدا در این نشریه منتشر می‌شوند که بعداً در قالب کتابهایی مستقل منتشر می‌شود، مانند برخی آثار حسین بشیریه، شاپور رواسانی، پیروز مجتهدزاده و... این ابتکار در اواسط دهه هشتاد و با محوریت انشاءالله رحمتی (مترجم برجسته فلسفی) در زمینه فلسفه و عرفان تکرار می‌شود و منجر به راه اندازی «اطلاعات حکمت و معرفت» می‌شود که تاکنون ادامه دارد.

انتشارات «سروش» وابسته به سازمان صداوسیما هم در این دوره فعال است. این انتشارات آثار مختلفی در زمینه میراث تاریخی و فرهنگی و انقلابی و کتبی از سید جلال الدین مدنی، عبدالکریم سروش (مانند «حکمت و معیشت») و «تفّوح صنع»، محمدحسن زورق و... منتشر می‌کند. ضمناً برخی آثار اخلاقی و سلوکی آیت‌الله محمد شجاعی زنجانی را به نام «مقالات» (در ۳ جلد) منتشر می‌کند. این ناشر، نشریات هفتگی و ماهانه مانند «سروش کودک و نوجوان» و «سروش جوانان» را منتشر می‌کند که

بعد از پیروزی انقلاب، پرویز خُرسند، مدتی سردبیر آن نشریه بوده است و برخی از کتابهای جلال‌الدین مدنی، محمدحسن زورق، محمدرضا حکیمی و... ابتدا به صورت مقالات مسلسل در این نشریه منتشر می‌شد و بعدها در قالب کتاب عرضه شد. این ناشر در دوره مدیریت و همکاری مهدی فیروزان در دهه‌های شصت و هفتاد، آثار متعددی از شخصیت‌های برجسته علمی و فرهنگی و ادبی و حتی آثار و میراث فرهنگی و ادبی و کلاسیک را به صورت نفیس منتشر می‌کند و از ناشران تأثیرگذار دولتی این ایام نیز محسوب می‌شود. در ادامه، به واسطه وابستگی اش به سازمان صداوسیما، آثار تخصصی زیادی در زمینه کاری خودش مانند رسانه و ارتباطات و مبان‌های هنری و سینما و مستند منتشر می‌کند.

انتشارات «بعثت» که در دهه ۱۳۵۰ و با همت فخرالدین حجازی و همفکرانش راه‌اندازی شده، نیز در دهه شصت فعال است و عمدتاً آثار بنیانگذارش را منتشر می‌کند، اما به مرور دچار افول جدی می‌شود.

انتشارات ستاد فجر انقلاب اسلامی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی هم برخی آثار و یادنامه‌هایی در تیراژ وسیع منتشر می‌کند. سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی نیز چنین کارکردی دارد. هم یادنامه‌ها درباره شخصیت‌های انقلابی منتشر می‌کند و هم برخی آثار گفتمانی با تیراژ فراوان. این سازمان تا اواسط دهه هفتاد، نیز فعالیت می‌کند.

سه اتفاق مهم در این دوره، تعیین وضعیت برخی «مراکز فرهنگی و پژوهشی وابسته به دفتر فرح پهلوی» (مانند بنیاد فرهنگ ایران، بنیاد فردوسی، بنیاد رودکی و...)، «ناشران وابسته و حکومتی دوره پهلوی و آمریکا» و «ناشران فعال در عرصه تبلیغات غیراسلامی» (مانند ناشران وابسته به برخی کلیساهای تبشیری داخلی و خارجی) است که در مورد اول، ادغام این مراکز با نام جدید «موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی» است (که امروزه با نام پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی شناخته می‌شود) و در مورد دوم، مصادره برخی ناشران و تغییر ماهوی و محتوایی فعالیت‌های آنها و در مورد سوم، تعطیلی آن ناشران و مراکز. شاخص‌ترین این ناشران وابسته به پهلوی و آمریکا، «امیرکبیر» و «فرانکلین» است. فرانکلین وابستگی اش آشکار بود، ولی در مورد میزان وابستگی انتشارات امیرکبیر اختلاف نظر بود. امیرکبیر در سال ۱۳۳۳ توسط عبدالرحیم جعفری راه‌اندازی می‌شود و تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی، حدود ۲۵۰۰ عنوان کتاب منتشر کرده است که با رأی دادگاه، بخش اعظم اموال این انتشارات در اختیار نهادهای انقلابی قرار می‌گیرد. انتشارات خوارزمی هم سرنوشت مشابهی را می‌گیرد. با تغییرات مدیریتی امیرکبیر، این ناشر فراز و فرودهای متعددی به خود می‌گیرد و دیگر آن پیشروی و پیشتازی سابق را ندارد، ولی همچنان جایگاه سنتی خود را تا حد زیادی در بین مخاطبان و توزیع‌کننده‌ها حفظ کرده است.

انتشارات «فرانکلین» که شعبه ایرانی موسسه آمریکایی فرانکلین است، نیز مصادره می‌شود و امکاناتش در اختیار نهادهای فرهنگی انقلابی قرار می‌گیرد. برخی معتقدند که امکانات و امتیاز آثارش در اختیار انتشارات آموزش انقلاب اسلامی و بعداً

می‌شود. کار مهم انتشارات فرانکلین، با محوریت و مدیریت همایون صنعتی‌زاده، عمدتاً ترجمه آثار نویسندگان مختلف غربی است که به ترویج سبک زندگی آمریکایی و غربی می‌پرداخت. این نشر و مدیرش، از پیشگامان تحول در زمینه صنعت نشر و چاپ و کتاب‌کشور محسوب می‌شود. درباره برنامه و اهداف انتشارات فرانکلین کتاب‌هایی تحلیلی و ترویجی و انتقادی زیر منتشر شده است: «از فرانکلین تا لاله زار: زندگی نامه همایون صنعتی‌زاده» (سیروس علی نژاد)، «یادنامه همایون صنعتی‌زاده» (به کوشش علی دهباشی)، «فرانکلین در تهران: روایتی مستند از یک هجوم فرهنگی» (سعید مستغاثی / انتشارات کیهان)، «برنامه فرانکلین در ایران» (مهدی گنجوی / انتشارات شیرازه کتاب ما) و...

انتشارات «فاطمی» و نشر «البرز» و نشر «مرکز» از ناشران دیگر این دوره هستند که انتشارات فاطمی و البرز به صورت ویژه در زمینه علوم و علوم پایه، فعالند و به عنوان ناشران تخصصی علوم و علوم پایه شناخته می‌شوند.

«شرکت سهامی انتشارات» از ناشران بسیار قدیمی بازار کتاب است که عمدتاً در زمینه سیاسی، دینی، حقوقی و علوم اجتماعی آثار شخصیت‌های ملی و مذهبی (مانند مهندس مهدی بازرگان) و برخی اساتید دانشگاهی (مانند ناصر کاتوزیان، فرامرز رفیع‌پور و محمدعلی اسلامی ندوشن) را منتشر می‌کند. «چاپخش» هم به آثاری در زمینه‌های مشابه و از جمله نشر کتب دکتر علی شریعتی توجه دارد. ضعف در کتاب‌پردازی، از جمله نواقص این دو ناشر است.

در اواخر این دوره و خصوصاً در دهه هفتاد، برخی مسئولان و متولیان فرهنگی کشور برای تأثیرگذاری بیشتر در فضای عمومی و نخبگانی و پیگیری علایق شخصی و فکری خودشان درصد راه‌اندازی نشر برمی‌آیند، «نشر نی»، «طرح نو»، «روزنه» و «کویر» و... غالب موسسان این ناشران، سابقه فعالیت در نهادهای دولتی و حاکمیتی در دهه شصت دارند و از مزایای بیشتری از ارتباط با این نهادها نیز برخوردار بوده‌اند.

«حوزه هنری» هم اگرچه در ابتدا نشر بخصوصی نداشت ولی برخی کتاب‌هایش را با نام «حوزه اندیشه و هنر اسلامی» و غالباً از طریق «انتشارات برگ» (به مدیرمسئولی سید مهدی شجاعی) منتشر می‌کنند که بعدها این تجربه در انتشارات «نیستان» به کمک وی می‌آید. شجاعی با راه‌اندازی انتشارات «برگ» و حمایت ویژه حوزه هنری، نقش مهمی در نشر آثار نویسندگان و هنرمندان جبهه انقلاب داشته است.

دهه هفتاد، اوج ناشران اختصاصی و تغییر ماهی و گفتمانی ناشران

نهادهای نمایندگی (ولی فقیه) مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها به ویژه معاونت امور اساتید (گروه‌های معارف دانشگاه‌ها) با مدیریت حجت‌الاسلام علیرضا امینی، اقدام به تأسیس انتشاراتی به نام «معارف» می‌نماید. در ادامه با تغییر نام به «نشر معارف» و بعدها «دفتر نشر معارف» می‌کند که ابتدا با همت و مدیریت عباس قاسمیان، کارهایش را با نشر چند کتاب آموزشی و کمک درسی در زمینه معارف اسلامی و کلام اسلامی آغاز می‌کند و بعدها در دهه نود و دوره مدیریت مسعود پیرمادیان، به ناشر فعال و برتر در عرصه معارف اسلامی و معارف انقلاب اسلامی تبدیل می‌شود. این ناشر سالها از ظرفیت نشر آثار گروه معارف اسلامی در دانشگاه‌ها و دفاتر نهاد در دانشگاه‌های کشور بهره گرفته بود و در بین دانشجویان و دانشگاهیان شناخته شود. این ناشر در پانزده سال اخیر توانسته است با نشر آثار نویسندگان متعددی (مانند آیت الله حائری شیرازی، شهریار زرشناس، حسن رحیم پور ازغدی، حسین سیدی، محمدرضا عابدینی، سید علیرضا تراشوی، عباس نیکزاد، یعقوب توکلی، مسعود عالی و...) و ابتکاراتی در زمینه توزیع و پخش مانند راه اندازی فروشگاه زنجیره ای به نام «پاتوق کتاب»، تأثیرات زیادی در زمینه تولید محتوا و توزیع محصولات جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی و ترویج علوم انسانی اسلامی بردارد. نشر «شاهد» وابسته به بنیاد شهید به نشر کتابهایی در زمینه شهدا و دفاع مقدس می‌پردازد.

در این دوره انتشارات مسجد جمکران قم (بعدها «کتاب جمکران») هم فعال می‌شود و بیشتر کتب حدیثی و روایی و معارفی را منتشر می‌کند که در دهه نود، با تغییر مدیریت و استراتژی، در دوره مدیریت محمد حسینی، به یکی از ناشران عمومی پرمخاطب سالهای اخیر تبدیل می‌شود و کتاب‌های داستانی فراوانی در فضای معارف اسلامی و گفتمان انقلاب اسلامی، برای سنین کودک و نوجوان و حتی جوان منتشر می‌کند. «چاپ و نشر بین الملل» وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی هم در این دوره شروع به فعالیت می‌کند ولی با تغییرات سیاسی و مدیریتی در سالهای اخیر، اثرگذاری بیشتری نسبت به قبل داشته است.

نشر جمکران

در دهه هفتاد دوره اوج منازعات روشنفکری و تلاشها برای تغییر پارادایم های فکری، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و حتی تاریخی است. ده ها نشریه و ماهنامه در این حوزه ها فعال شدند که ماهنامه «کیان» شاخص ترین نشریه جریان روشنفکری این دوره است. دکتر عبدالکریم سروش «موسسه فرهنگی صراط» و «انتشارات صراط» را راه می‌اندازد که نشر اختصاصی آثارش را برعهده می‌گیرد. شاید این تجربه و تجربیات قبلی دیگر نویسندگان و مترجمان و نشریات باعث می‌شود که توجه به نشر اختصاصی اهمیت ویژه ای پیدا بکند. در این دوره، یک اتفاق مهمی که راه می‌افتد، که علاوه بر نشر برخی شخصیت ها، نشر مراکز و موسسات آموزشی و پژوهشی نیز فعال می‌شود، مانند «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» با همین عنوان و در قالب دو نشر وابسته دیگر (با نام های «موسسه فرهنگی اندیشه معاصر» و «کانون اندیشه جوان») به نشر آثار فکری و معرفتی محققان و نویسندگان جبهه انقلاب کمک می‌کند. این مرکز فصلنامه «کتاب نقد» را به مدیرمسئولی و سردبیری حسن رحیم پور ازغدی را در این دوره منتشر می‌کند. انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی با نشر آثاری از آیت الله محمدتقی مصباح یزدی و برخی از شاگردانش کارش را شروع می‌کند. مرکز نشر اسراء به عنوان ناشر تخصصی آثار آیت الله جوادی آملی در این دوره آغاز به فعالیت می‌کند. موسسه فرهنگی طه (زیر نظر برخی فضلاء حوزوی مانند محمدتقی سبحانی، علیرضا امینی و هادی صادقی) شروع به فعالیت می‌کند. این ناشر امروزه به «کتاب طه» شناخته می‌شود و فعال است. انتشارات «الهام» نشر اختصاصی آثار دکتر علی شریعتی را برعهده می‌گیرد. بنیاد فرهنگی مهندس بازرگان برای نشر آثار او در این دوره تأسیس می‌شود. سید هادی خسروشاهی و علی حجتی کرمانی مجموعه آثارشان را به ترتیب از سوی نشر «حزب» (قم) و انتشارات «مشعل دانشجو» و «آوند دانش» (تهران) منتشر می‌کنند. اکبر قنبری با همفکری و نظارت مصطفی ملکیان، نشر «نگاه معاصر» را راه اندازی می‌کند که در دهه های بعد از ناشران برتر علوم انسانی و نواندیشی دینی می‌شود. جعفر سعیدی (پژوم) از طریق انتشارات «سایه»، به نشر آثار آیت الله محمد محمد گیلانی و برخی آثار سید ابوالفضل زنجانی و زین العابدین قربانی روی می‌آورد. محمد دشتی (مترجم مشهور نهج البلاغه) «موسسه تحقیقاتی امیرالمومنین (ع)» را تأسیس می‌کند و به نشر آثار فرهنگی و سیاسی و معارفی خود و تیم همکارانش می‌پردازد. انتشارات «یمین» به نشر آثار محسن غروی‌ان اهتمام دارد که وی در این دوره، علاوه بر سردبیری ماهنامه تخصصی «معرفت»، در زمینه پاسخ به شبهات فرهنگی و فکری فعال است.

«انتشارات آستان قدس رضوی» هم در این دوره به صورت جدی شروع به فعالیت می‌کند که بعداً در دهه ۸۰ به «به نشر» تغییر نام می‌دهد. این انتشارات در مقطعی هم کتاب‌های نویسندگان دیگر و هم کتاب‌های «بنیاد پژوهش‌های اسلامی» (وابسته به آستان قدس رضوی) را منتشر می‌کند. البته شهرت بنیاد بیشتر به ترجمه آثار معارفی جهان عرب (اعم از نویسندگان شیعه و سنی) و علوم انسانی با رویکرد اسلامی است مانند معجم مفصل قرآن پژوهی، حدیث پژوهی‌ها و انتشار تفاسیری از سید محمدتقی مدرسی، محمود شلتوت و آثار آیت الله محمد واعظ زاده خراسانی و...

انتشارات «دلیل ما» (با مدیرمسئولی یدالله سعدی) در این سال‌ها متولد می‌شود که مورد حمایت معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در اغلب ادوار و دولتها بوده است و در دهه‌های هشتاد و خصوصاً نود ناشری شناخته شده در زمینه مباحث دینی و معارف اسلامی محسوب می‌شود و توانسته است آثار نویسندگان متعدد مذهبی در زمینه‌های مختلف را منتشر کند از جمله استاد محمدرضا حکیمی، نجم الدین طیبی، ناصرالدین انصاری قمی، محمد صخّاف کاشانی، محمدباقر و محمدرضا انصاری. این ناشر مذهبی علاوه بر تولید، به توزیع آثار دینی با رویکردهای سنتی و غیروحدنگرایانه و ضد فلسفه و ضد عرفان و حتی نویسندگان همفکر و همسو با فضای فکری و گفتمانی انجمن حجّتیة نیز شناخته می‌شود.

انتشارات های «نیلوفر»، «اختران»، «مروراید»، «سخن»، «نگاه»، «آگاه»، «قطره»، «چشمه»، «قنوس»، «مرکز»، «کتاب آه»، «قصیده سرا» و... از دیگر ناشران فعال دهه های هفتاد و هشتاد هستند که نسبت خاصی با فضای گفتمان انقلاب اسلامی و تحولات فرهنگی و اجتماعی متأثر از آن برقرار نکردند و حداقل رویکردشان اینگونه بوده که از کنار این تحولات عبور کنند و سعی کنند با ارتباطاتی که در عرصه بین المللی دارند جریان فکری و سیاسی حاکم بر نشر جهان را در ایران و... پیگیری و دنبال کنند که اکثرشان گرایش لیبرالی و محدودی هم با نشر آثاری، رویکرد غیرسرمایه داری و چپ‌گرا دارند مانند «نگاه» و «تا حدی» «آگاه». برخی از اینها مانند «مروراید» و «سخن»، توجه بیشتری به ادبیات ایران و جهان دارند و غالبشان هم از ناشران فعال علوم انسانی و علوم اجتماعی تأثیرگذار محسوب می‌شوند. برخی هم با نشر آثار نویسندگان و مترجمان به مسائلی چون ایران شناسی، تاریخ ایران، زبان و ادبیات فارسی، توجه به میراث فرهنگی و تاریخی گذشته و حوادث تاریخی پیشانقلاب اسلامی، دغدغه های خود را دنبال کنند که در این میان، گفتمان انقلاب اسلامی نقش و جایگاه برجسته ای نداشته و ندارد. خوشبختانه تاریخ شفاهی غالب مدیران آنها در قالب گفتگوهای منتشر شده است از جمله در مجموعه چندی کتاب های «تاریخ شفاهی نشر، توزیع و کتابفروشی ایران» (انتشارات خانه کتاب). «قنوس» و «چشمه» علاوه بر نشر، در زمینه پخش هم فعالند. ناشرانی مانند «مولی» (تأسیس ۱۳۵۶) و «حقیقت» به نشر و ترجمه کتاب فلسفی و عرفانی و متون کهن و برخی چهره های تصوف مشهور می‌شوند. «افق» نیز به صورت ویژه و تخصصی به نشر داستان و ادبیات ایران و جهان، به ویژه نوجوان و جوان، توجه می‌کند که سهم عمده آن، ترجمه ایست. نشر «پرسش» برای نشر آثار فلسفی در آبادان راه اندازی می‌شود و توجه ویژه ای به نشر آثار فلسفی همسو و متأثر از اندیشه های هایدگر و دکتر سید احمد فردید دارد.

در این دوره نشر «احسان» به عنوان ناشر آثار اهل سنت وارد فعالیت می‌شود که بعدها در دهه‌های هشتاد و نود معروفترین ناشر اهل سنت کشور شناخته می‌شود. این ناشر زیادی از نویسندگان شاخص اسلام‌گرای اهل سنت ترجمه کرده است، از جمله آثاری از حسن البناء، سید قطب، محمد غزالی،

محمد قطب، یوسف قرضاوی، محمد العماره، ابوالاعلی مودودی و... این ناشر برخی آثار نویسندگان شاخص اخوان المسلمین در دهه های گذشته را ترجمه کرده است. حتی اخیراً آثاری از طارق رمضان، اندیشمند مسلمان ساکن اروپا را ترجمه کرده است. این ناشر به ترجمه و نشر تفاسیری از نویسندگان اهل سنت نیز روی آورده است و تفسیر «فی ضلال قرآن» سید قطب را با ترجمه مصطفی خرم‌دل منتشر کرده است. همچنین تفسیرهای دیگری به نام «صفوه تفاسیر» (محمدعلی صابونی)، «تفسیر گویا» (دکتر وهبه الزحیلی) و... «کردستان»، «تربت جام»، «خواججه عبدالله انصاری»، «شیخ احمد جام»، «امام محمد غزالی» و «زریبار» هم از دیگر ناشران اهل سنت ایران هستند.

شاید بتوان گفت دهه هفتاد، از جهاتی دهه توجه به تاریخ معاصر و کلام جدید است و دعواها و چالش های تاریخی و کلامی به اوج خود می‌رسد. بحث های کلام جدید با محوریت دکتر سروش و مجتهد شبستری و ماهنامه «کیان» و موج ترجمه های فلسفی و کلامی رونق می‌گیرد و بحث های تاریخی هم (عمدتاً) با انتشار خاطرات رجال پهلوی و تلاشها برای تطهیر پهلوی چالش برانگیز می‌شود. «کتاب» و «نشریه» مهمترین قالب های عرضه در آن زمان بود و کم سایت های اینترنتی و تولید مستندهای تاریخی نیز به آنها افزوده شد. موسسه پژوهش و مطالعات فرهنگی بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی، اگرچه در سال ۱۳۶۵ با بهره گیری از اسناد قابل توجهی از دوران پهلوی تأسیس می‌شود ولی در اوایل دهه هفتاد، فعال می‌شود و کتاب «خاطرات نخستین سپهبد ایران» را منتشر می‌کند. این موسسه بیشتر به نام «موسسه مطالعات تاریخ معاصر» و «پژوهشکده تاریخ معاصر» (نام امروزی‌اش)، نشریه «یادآور» و چهره معروف این مرکز یعنی دکتر موسی فقیه حقانی شناخته می‌شود. انتشارات «مرکز اسناد انقلاب اسلامی» در اواسط دهه هفتاد، کارش را آغاز می‌کند و در دهه‌های هشتاد و نود، از ناشران فعال گفتمان انقلاب اسلامی محسوب می‌شود. این انتشارات، با انتشار کتاب خاطرات حجت الاسلام محمدتقی فلسفی و مجموعه «مفاخر اسلام» (علی دوانی) و... کارش را آغاز می‌کند. موسس این مرکز، یعنی حجت الاسلام سید حمید روحانی (نویسنده مشهور «نهضت امام خمینی») هم پس از تغییرات مدیریتی در این مرکز و جایگزینی روح الله حسینیان به جای وی، «بنیاد تاریخ پژوهی و دانشنامه انقلاب اسلامی» را راه اندازی می‌کند. حسینیان و تیم همکاران وی، علاوه بر ورود در مسائل و حوادث و چالش های روز، به گسترش کمی و موضوعی محصولات انتشارات پرداختند و این ناشر را به انتشاراتی فعال و پیشرو در جبهه انقلاب ارتقا دادند. اگرچه گسترش کمی و سرعت بالا در نشر محصولات، تبعات خاص خودش را هم داشت.

انتشارات «اطلاعات» از ناشران شاخص این دهه است و با ترجمه خاطرات و آثار سیاسی و بین‌المللی، دانش سیاسی مخاطبان فارسی‌زبان را ارتقا می‌داد. از جمله آثار شاخص این انتشارات در این دوره می‌توان موارد زیر را نام برد. این ناشر آثاری از سیاستمداران یا روزنامه نگاران برجسته بین‌المللی و منطقه ای مانند نلسون ماندلا، کوفی عنان، جیمی کارتر، گورباچف، مارگارت تاچر، فرانسوا میتران، بی نظیر بوتو، ماهاتیر محمد، هنری کسینجر، نوام چامسکی و... ترجمه می‌کند.

یکی از اتفاقاتی که در عرصه مطبوعات در پیش از انقلاب سابقه داشته و در بعد از انقلاب و در دهه های شصت و هفتاد تا به امروز، جدی‌تر شده است، انتشار کتاب (تألیفی یا ترجمه‌ای) به صورت پاورقی بود. این سبک بیشتر مورد داستان‌ها خصوصاً

داستان‌های جنایی یا عشقی پررنگ بود ولی در دهه شصت و هفتاد به کتاب‌های خاطرات و سیاسی ترجمه‌ای تغییر محتوا داد. روزنامه‌های کیهان و اطلاعات از این سبک زیاد استفاده می‌کردند و حتی این رویه ادامه دارد. در این دوره، روزنامه «اطلاعات» خاطرات و تحلیل‌های سیاسی و تاریخی ترجمه‌ای‌اش را ابتدا به صورت پاورقی‌ها در چندین ماه منتشر می‌کند و سپس تبدیل به کتاب می‌کند. روزنامه «کیهان» با تغییر رویکرد و مدیرمسئولی نسبت به دهه شصت، توجه زیادی به مسائل سیاسی روز داخلی و خارجی و مقابله با تهاجم فرهنگی و تحولات فرهنگی و هنری غربگرایان و عُرفی‌گرایان و ضدانقلابها در این دهه می‌کند و از مباحث اندیشه‌ای و فکری بنیادی و علوم انسانی فاصله می‌گیرد و بیشتر تحلیل‌ها و گزارشات تاریخی و سیاسی تألیفی را نخست بدین صورت منتشر می‌کند و سپس در قالب کتاب‌های مستقلی عرضه می‌کند. مجموعه «نیمه پنهان» دفتر پژوهش‌های موسسه کیهان، مشهورترین مجموعه پاورقی‌های این روزنامه است که زیرنظر حسن شایان‌فر و با نظارت جواد حاجی محمدزاده و حسین شریعتمداری، در دهه های هفتاد و هشتاد در روزنامه منتشر می‌شود و بعدها در قالب کتاب مستقل نیز منتشر می‌شود و امروزه بیش از ۶۰ مجلد آن عرضه شده است. این مجموعه از پر فروش‌ترین و جنجالی‌ترین کتاب‌های این انتشارات در دهه هفتاد تاکنون است؛ اگرچه در سالهای اخیر هم اتقان و استنادات و تنوع موضوعی بیشتری یافت. برخی از عناوین مهم این مجموعه عبارتند از: «ارتش سّری روشنفران» و «شوالیه‌های ناتوی فرهنگی» (هر دو نوشته پیام فضلی نژاد)، «مداخلات: روایتی مستند از جنایات امریکا در ایران» (۴ جلد) و «راز قطعنامه: چرایی و چگونگی پایان جنگ تحمیلی» (هر دو از کامران غضنفری)، «رازهای دهه شصت» و «نقش آفرینان عصر تاریکی» (هر دو از مرتضی صفارهرندی)، «فرانکلین در تهران؛ روایتی مستند از یک هجوم فرهنگی» و «حکایت سینماتوگراف: واکاوی تاریخ سینمای ایران» (هر دو از سعید مستغاثی) و «ادوارد براون؛ جاسوسی در پوشش ایران شناسی» (پروین نخعی مقدم).

در دهه هفتاد، حوزه هنری بیشتر از گذشته، به عرصه نشر مکتوب روی می‌آورد، خصوصاً تولیدات دفتر هنر و ادبیات انقلاب اسلامی و دفتر هنر و ادبیات پایداری با مدیریت هدایت‌الله بهبودی و مرتضی سرهنگی و نظارت محتوایی و علمی علیرضا کمری، به مرور منتشر می‌شود و بسیاری هم مورد استقبال و تشویق رهبر معظم انقلاب هم قرار می‌گیرد ولی متأسفانه. در ابتدای امر. به درستی توزیع نمی‌شود. در دهه هفتاد، این مجموعه با آرم انتشارات حوزه هنری منتشر می‌شود و اواخر این دهه و اوایل دهه هشتاد، با عنوان «سوره مهر» به صورت جدی‌تر وارد عرصه نشر کشور می‌شود. شاید بتوان گفت اوج دوره اثرگذاری انتشارات «سوره مهر»

در دهه هشتاد است که آثار ارزشمندی تولید کرد مانند «خاطرات احمد احمد»، «خاطرات مرضیه حدیدچی (دباغ)»، «خاطرات عزت شاهی»، «دا»، «پایی که جا ماند»، «بابانظر» و... و هم از جهت کتاب‌پردازی و توزیع به استانداردهای قابل توجهی رسید و هم در عرصه گفتمان‌سازی و ترویج کتاب و کتابخوانی هم موفق بود. از سویی دیگر علاوه بر کتب خاطرات، به نشر داستان و مجموعه شعر و نمایشنامه هم روی آورد. حتی در اواخر به نشر آثار فکری برخی اندیشمندان و نویسندگان گفتمان انقلابی روی آورد. انتشارات مجموعه آثار محمد مددیپور، عماد افروغ، حسن بلخاری، همایون همتی، علی محمد بشارتی و جذب آثار نویسندگان شاخص بیشتر محصول این دوره است. در این دوره ارتباط ناشر با تشکل‌های دانشجویی زیاد می‌شود. البته لازم به ذکر است که این نام، تلفیق نام دو نشریه معتبر و پرمخاطب حوزه هنری در اوایل و اواخر دهه هفتاد است؛ یعنی نشریه «سوره» با محوریت شهید سید مرتضی آوینی و نشریه «مهر» با محوریت یوسفعلی میرشکاک و برادران سید عبدالجواد و سید عبدالرضا موسوی. حوزه هنری در این دوره پاتوق جدی اهالی فرهنگ و هنر انقلاب اسلامی می‌شود. اگرچه همواره انتقاداتی به حجت‌الاسلام محمدعلی زم، مدیر آن وجود داشت، ولی مجموعه در دوره مدیریت حسن بنیان‌یان و حتی محسن مومنی شریف تا حدی پُرفوت و موثر به کار خود ادامه می‌دهد.

از ناشران فعال این دهه می‌توان انتشارات «روایت فتح» را نام برد. این انتشارات که وابسته به موسسه روایت فتح بود که پس از شهادت شهید آوینی شکل گرفت. این موسسه در عرصه نظری نشر دیگری به نام «نشر ساقی» داشت که بیشتر آثار شهید آوینی، رضا داوری اردکانی، محمدرضا ریخته‌گران و ترجمه‌های رحیم قاسمیان و مباحث نظری درباره رسانه و فیلم و فیلم‌نامه‌ها را منتشر می‌کرد. انتشارات روایت فتح، در اواسط دهه هفتاد، سبک جدیدی از کتاب‌های دفاع مقدس را تولید کرد و مخاطبان بسیار زیادی یافت. مجموعه

«روزگاران» و «یادگاران» و «نیمه پنهان ماه» از مجموعه‌های مهم و پرمخاطب این نشر بودند و هستند. در غالب این کتاب‌ها، عاطفه و احساس و پرداخته به سبک زندگی شخصی و روحیات فردی شهدا و رزمندگان برجسته است و نسبت به ادبیات

خشک و آمارزده غالب کتاب‌های ادبیات دفاع مقدس آن دوره، جذابیت و مخاطب بیشتری داشت و بر آثار آینده در این حوزه بسیار تأثیرگذار بود؛ چرا که در دهه‌های بعدی، ناشران و نویسندگان بسیاری از این سبک استقبال کردند و تلاش کردند آثار زیادی با این رویکرد و سبک منتشر کنند. کتاب‌های این مجموعه‌ها روایت داستانی کوتاه و مختصری داشتند. ویرایش و کتاب‌پردازی و قطع متمایزی داشتند که همگی بر جذابیت آثار این مجموعه می‌افزود. در این دوره باید از نقش کوروش علیانی و تیم همکار وی نام برد و نویسندگان جوان خوبی را هم به جامعه فرهنگی منتشر می‌کرد، مانند گلستان جعفریان، مریم برادران و... این سبک روایی و عاطفی، با رعایت ملاحظات و ابتکاراتی جدید، بعدها در دهه هشتاد و خصوصاً دهه نود تاکنون از سوی ناشران دیگری پیگیری شد، مانند ۲۷ بعثت، فاتحان، شهید کاظمی، ملک اعظم، خط مقدم، حماسه یاران، سبز سرخ، راه یار و...

در این دوره، نشر «هرمس» (وابسته به شهر کتاب و اندکی پس از تأسیس) نیز شروع به فعالیت می‌کند که هر دو مجموعه سالها مورد حمایت شهرداری تهران نیز بودند و به مرور، به عنوان ناشر آثار نخبگانی، برخی آثار ماندگاری تولید می‌کند.

فلسفه و کلام، دین و عرفان، علوم اجتماعی، زبان‌شناسی و ادبیات و هنر اصلی‌ترین حوزه‌های فعالیت انتشارات هرمس از آغاز تا امروز بوده است. هرمس توجه زیادی به ترجمه آثار فلسفی و فکری در موضوعات مورد علاقه اش دارد و به چاپ آثار بسیاری از بزرگان فرهنگ و اندیشه و ادبیات امروز نیز شناخته می‌شود، از جمله احمد سمیعی گیلابی، غلامحسین ابراهیمی دینانی، غلامعلی حداد عادل، محمدعلی موحد، فتح‌الله مجتبابی، ضیاء موحد، اسماعیل سعادت، حسین معصومی همدانی، نصرالله پورجوادی، قاسم هاشمی‌نژاد، موسی اسوار و... مصطفی ملکیان، مرتضی کریمی‌نیا، پیروز سیار، آبتین گلکار و... از همکاران این نشر بوده‌اند. در دهه‌های هشتاد و نود از ناشران فعال در عرصه اندیشه و علوم انسانی و عمدتاً فلسفی و کلامی کشور محسوب می‌شود. اگرچه امروزه نشر هرمس و موسسه شهر کتاب مستقل از همدیگرند ولی ارتباطات تنگاتنگی با هم دارند. موسسه شهر کتاب به عنوان

مجموعه فروشگاهی با مدیریت مهدی فیروزان (خواهرزاده و داماد امام موسی صدر) از جمله مراکز فرهنگی تأثیرگذار در عرصه فرهنگی - خصوصاً در شهرهای بزرگ - محسوب می‌شود. چراکه بیش از ۱۰۰ فروشگاه زنجیره‌ای در سراسر کشور دارد و با راه‌اندازی اپلیکیشن «فیدیبو» جایگاهی مهم و برجسته‌ای در بین کتابخوانان باز کرده است. این اپلیکیشن هم از جهت تنوع و گستره مخاطبان بسیار فراتر از اپلیکیشن‌های طاقچه، فراکتاب، کتابراه، گنجینه، پژوهان و... عمل می‌کند.

در ابتدای دهه هشتاد، شاید متأثر از احساس خطر برای تغییرات فرهنگی و ارزشی بنیادی در جامعه، شاهد توجه جدی تری مسئولان فرهنگی به نظرات و پیامها و سخنان رهبر شهید انقلاب اسلامی هستیم و ناشران بسیاری برای تحقق آن منویات، بسیج می‌شوند؛ حتی می‌توانیم بگوییم یک موج جدیدی از توجه به دغدغه‌های فرهنگی رهبر شهید در جامعه شکل می‌گیرد. دهها ناشر بزرگ و کوچک، تهرانی و شهرستانی، به نشر این دیدگاهها در سبک‌ها و قطع‌های مختلف روی می‌آورند که از جمله پرمخاطب‌ترین آنها در سطح عمومی و دانشجویی، مجموعه کتابهای پالتویی انتشارات «میراث اهل قلم» بود. ناشرانی مانند موسسه فرهنگی «قدر ولایت» با همین دغدغه و نشر دیدگاههای رهبری و آشنایی نسل جوان با تاریخ معاصر و تاریخ انقلاب شکل می‌گیرد که بعدها این رسالت را «انتشارات انقلاب اسلامی» (وابسته به دفتر حفظ و نشر آیت الله خامنه‌ای) و انتشارات گروه جهادی (صهبا)، به صورت حرفه‌ای تر، جامع‌تر و جذابتری ادامه دادند. البته باید از نقش آفرینی انتشار مجدد مجله «سوره» (در ابتدای دهه هشتاد) به همت وحید جلیلی و ارتباطات گسترده دانشجویی‌اش و تأکید مکرر او به فرهنگ و هنر انقلاب اسلامی هم یاد کرد که با حضور و فعالیت او و دیگر چهره‌های دانشجویی‌سند آن ایام (مانند حسن رحیم پور ازغدی، عماد افروغ، حسن عباسی و...) شاهد به میدان آمدن تشکل‌های دانشجویی انقلابی در عرصه کتاب و کتابخوانی هستیم. جلیلی با شعار «جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی» نقش زیادی در ترویج کتابخوانی و فرهنگ و هنر انقلاب در دهه هشتاد داشت و جزوه‌ای به همین نام، از وی، با تیراژ بالای چند صد هزار نسخه‌ای در سراسر کشور و طی یک دهه منتشر شد.

در دهه هفتاد ناشران فکری و سیاسی غربگرا کم‌وبیش شکل می‌گیرند و همزمان با دوره دوم خرداد، منفجر می‌شوند. تعداد زیادی از ناشران همسوی فکری و سیاسی این جریان در این دوره شکل می‌گیرند یا تقویت می‌شوند، مانند انتشارات های «طرح نو»، «نشر نی»، «گام نو»، «تالت»، «نگاه معاصر»، «روشنگران و مطالعات زنان»، «قصیده سرا» و... که در شاخه‌های مختلف علوم انسانی (ادبیات، دین، تاریخ، فلسفه، علوم اجتماعی، روانشناسی و هنر) فعالیت می‌کنند. «نشر نی» و «طرح نو» دو تا از ناشران معروف جریان روشنفکری و دانشگاهی کشور می‌شوند و در راستای ترجمه آثار نویسندگان

و هنرمندان غربی بسیار پرتلاش ظاهر می‌شوند. انتشارات روشنگر و مطالعات زنان» (با مدیریت شهلا لاهیجی) به صورت تخصصی به موضوع زنان می‌پردازد و یکی از پایگاه‌های جدی ترویج فمینیسم در فضای نشر کشور است. غالب این ناشران بسیار مورد حمایت معاونت فرهنگی وقت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار می‌گیرند و با تیراژ وسیع در اختیار کتاب‌های عمومی، کتابخانه‌های دانشگاه‌ها و موسسات آموزش و پژوهش کتابخانه‌های

عمومی وابسته به مساجد و مراکز رسیدگی به امور مساجد و... قرار می‌گیرد. نگارنده خود انبار کتاب‌های اهدایی این دسته از ناشران را در ساختمان مرکز رسیدگی به امور مساجد دیده است و بسیاری از کتاب‌هایی که در راستای کاری این مرکز بوده، در اختیارش قرار می‌گرفت و این آثار در سراسر کشور، حتی دورترین و محروم‌ترین کتابخانه‌های مساجد مناطق محروم در دسترس قرار گرفت. خیلی از کتاب‌های ترجمه‌ای جریان روشنفکری را در کتابخانه‌های مساجد مناطق محروم زاهدان و زابل و... دیده است. خلاصه اینکه این ناشران با حمایت‌های همه‌جانبه دولتی و حاکمیتی در دوره دوم خرداد و دولت اصلاحات رشد و گسترش یافتند و نشریات مختلف (اعم از روزنامه و مجلات) آن ایام نیز در خدمت معرفی و ترویج آنها برمی‌آمدند. خیلی از نشریات همسوی آن دوره هم مورد عنایت دولتمردان قرار می‌گرفتند و تبلیغات دولتی در اختیارشان قرار می‌گرفت که منبع درآمدی مناسبی برای آنها بوده است و به استمرار فعالیت آنها کمک می‌کرده است.

در این دوره هم ناشران زیادی در فضای نشر و کتاب کشور اضافه شدند و هم مراکز پخش عمده این کتاب‌ها مورد حمایت قرار گرفتند و توانستند شبکه توزیع گسترده و پُرفوذی در کشور راه‌اندازی کنند. از سویی دیگر، این کتب به عنوان منابع درسی دانشگاه‌ها معرفی شد و توانستند ارتباط تنگاتنگی با اساتید و دانشگاه‌ها، به‌ویژه پژوهشگران علوم انسانی دانشگاه‌ها، برقرار کنند و مجموعه‌ای کاملاً هماهنگ و سیستماتیک را راه‌اندازی کنند. تشکل‌های دانشجویی همسو و معاونت‌های فرهنگی و پژوهشی دانشگاه‌ها و کانون‌های دانشجویی هم این کتاب‌ها را در دانشگاه‌ها تبلیغ و ترویج می‌کردند و توانستند تعداد زیادی از دانشجویان را درگیر این مباحث‌ها و کتاب‌ها بکنند. از سویی با حمایت وزارت علوم و وزارت بهداشت و وزارت ارشاد و دانشگاه‌ها، نویسندگان و مترجمان این کتاب‌ها از دانشگاه‌های مختلف حضور می‌یافتند و پاس‌خگوی دانشجویان و مخاطبان خود می‌شدند. بدین‌گونه توانستند یک جریان فکری فرهنگی جدیدی همسوی دولت اصلاحات در فضای دانشجویی و نخبگانی راه بیندازند. این رویه در دهه هشتاد نیز ادامه داشت و با روی کار آمدن دولت محمود احمدی‌نژاد کم‌رنگ‌تر شد ولی هیچ وقت انقطاعی پیش نیامد. برخی ناشران از مصوبات مهمی برخوردار شده بودند که تا چندین سال نهاد کتابخانه‌های عمومی موظف بود به آن تعهدات عمل کند، حتی با تغییر دولت‌ها این حمایت‌ها و بعضاً رانت‌های ویژه ادامه داشت. حتی شامل برخی ناشران مذهبی و سنتی هم شده بود و اینگونه استمرار فعالیت‌های نشر آنها تا سال‌های طولانی تضمین شد.

دهه هشتاد و دهمه بود، دوره درخشش ناشران جریان انقلاب

حسین کچویان

در دهه هشتاد و با نقش آفرینی برخی چهره‌های فکری و فرهنگی و سیاسی آن دوره مانند حسن رحیم‌پور ازغدی، وحید جلیلی، عماد افروغ، حسین کچویان، حمید پارسانیا، عبدالحسین خسروپناه، حسن عباسی و... در تشکل‌های دانشجویی و بسترسازی طرح ولایت سازمان بسیج دانشجویی (و البته تا حدی طرح کوثر نهاد رهبری در دانشگاه‌ها) و فعالیت سازمان بسیج دانشجویی و... شاهد توجه جوانان و دانشجویان دلبسته گفتمان انقلاب اسلامی در عرصه توزیع کتاب و کتابخوانی و حتی راه‌اندازی نشر هستیم. انتشارات سوره مهر به عنوان یک مدل موفق تولید و توزیع کتاب نقش مهمی در این رویکردها داشته است. برخی از فعالان نشر و توزیع گفتمان انقلاب اسلامی، عمدتاً در این زمانه، دوره‌های تجربه و کارآموزی خود را با ناشرانی چون سوره مهر و روایت فتح و... آغاز کردند، یا مبلغ و مروج کتاب‌های سوره مهر و روایت فتح بودند یا توزیع و نمایندگی فروش محصولات آنها را برعهده داشتند و به نوعی با آن مرتبط بودند. تجربیات موفق ((سوره مهر)) و ((روایت فتح)) و ((فرهنگسرای پایداری)) (در دوره مدیریت محمد حسینی) و نشریاتی مانند ((پلاک هشت))، ((امتداد)) و ((فکه)) و تأکيدات و تشویق‌های مکرر رهبر شهید انقلاب و فرهنگ سازی کتب تقریظی ایشان، نسل جدیدی از ناشران و نویسندگان دفاع مقدس روی کار آمدند و ناشران و کنشگران این عرصه اعتماد به نفس خوبی یافتند و حتی تغییرات و ابتکاراتی در شیوه‌های نگارش و عرضه را در کشور رقم زدند که از جهاتی، قابل مقایسه با ادبیات جنگ کشورهای دیگر نیست. ناشرانی مانند ((فاتحان))، ((۲۷ بعثت))، ((ملک اعظم))، ((حماسه یاران))، ((یازدها))، ((صریر))، ((ابراهیم هادی))، ((ستاره‌ها))، ((خط مقدم))، ((مطاف عشق))، ((سبز سرخ))، ((راه یار)) و... از جمله آنها بودند. جالب است که تیراژ جمعیتی کتابهای این ناشران، میلیونی و بسیار قابل توجه است. اگرچه ((راه یار)) و مجموعه ((حسینیه هنر))، در زمینه ثبت تاریخ شفاهی با رویکرد مردمی (یا تاریخ مردمی انقلاب اسلامی) و نمایش مقاومت مردمی پیشتاز و حتی صاحب سبک نیز شده است. حتی در این سالها تغییراتی در سبک عرضه کتابهای مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس و بنیاد حفظ آثار و ارزشهای دفاع مقدس و دیگر مراکز تحقیقاتی و اسنادی نیروهای مسلح کشور صورت گرفت و به همت ناشران خصوصی و حاکمیتی در این عرصه‌ها، هم بخشی از تاریخ معاصر ایران و تاریخ انقلاب و تاریخ دفاع مقدس و تاریخ فعالیت‌های نظامی منطقه ای ایران ثبت و ضبط شد و هم منابع خوبی برای پژوهشگران علوم انسانی بومی به ویژه مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی اجتماعی و سیاسی ایران معاصر تولید شد.

بکند. انتشار کتابهایی تاریخی-تحلیلی در زمینه تحول در رشته های علوم انسانی و مجموعه تفصیلی ((استعمارشناسی)) از جمله آنهاست. ((موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران)) (و با نام امروزی ((پژوهشکده تاریخ معاصر)) با محوریت موسی فقیه حقانی و ((موسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی)) (۱۳۶۷) با محوریت حجت الاسلام خزایی با راه اندازی نشریات تخصصی (مانند ((یادآور))، ((فصلنامه تاریخ معاصر ایران)) و ((فصلنامه مطالعات تاریخی)) و تربیت و جذب نویسندگان جوان در زمینه تاریخ معاصر و ارتباط با بدنه علمی و دانشگاهی در این زمینه‌ها، تلاش کردند نقش‌های موثرتری در ثبت تاریخ معاصر ایران داشته باشند و در دو دهه اخیر کتابهای ارزشمندی را منتشر کردند. ((مرکز بررسی اسناد تاریخی)) (زیر نظر وزارت اطلاعات) به نشر اسنادی در زمینه پهلوی و یاران امام خمینی روی می‌آورد و منابع مهمی در اختیار محققان تاریخ معاصر قرار می‌دهد. سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران هم در این سالها به نشر آثار در زمینه تاریخ شفاهی شخصیت‌ها روی آورده است که هر چه می‌گذرد، بر تنوع آنها افزوده می‌شود و مخاطبان بیشتری می‌یابد. ((موسسه اندیشه سازان نور)) (مرتبط با نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی) و با محوریت و هدایت فکری دکتر سعیدالله زارعی، به صورت تخصصی به نشر آثاری در زمینه مسائل جهان اسلام و گروه‌های مقاومت می‌پردازد. ((موسسه کتاب‌شناسی شیعه)) با مدیریت حجت الاسلام رضا مختاری در زمینه تراجم و زندگی‌نامه علما فعال می‌شود.

حجت الاسلام رضا مختاری

((موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران)) (در زمینه فلسفه و کلام) و ((پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی)) (عمدتاً در زمینه جامعه‌شناسی و تاریخ و تحلیل آموزش عالی در جهان معاصر)، کتابهای تخصصی خوبی منتشر می‌کنند که سهم ((ترجمه)) در آنها پررنگ است. شاید بتوان گفت غالب اشکالات انتشارات این مراکز دولتی، به کتاب‌پردازی‌های ضعیف، کم‌توجهی به نیازها و اولویت‌های پژوهشی روز، بی‌انگیزگی در زمینه معرفی و تبلیغ و ضعف در توزیع و عدم امکان دسترسی آسان به آثارشان برمی‌گردد.

در عرصه عمومی و حتی نخبگانی هم ناشرانی مانند ((کتاب فردا))، ((نشر اسم))، ((نشر آرما)) (در اصفهان) و ((ترجمان علوم انسانی)) شروع به فعالیت کردند. ((کتاب فردا)) به نشر مجموعه آثار برخی چهره‌های علوم انسانی اسلامی (مانند حمید پارسانیا، حسین کچویان، سید یدالله یزدان پناه) روی آورد و ((آرما)) توانست با نشر آثاری از اساتید برجسته مانند دکتر موسی نجفی و روزنامه‌نگاران فعالی مانند محمدرضا زائری و پژوهشگران جوانی مانند محسن حسام‌مظاہری و توجه تخصصی به ((جامعه‌شناسی تشیع)) (به ویژه شعائر و مناسک دینی)، مخاطبانی را به خود جذب کند. در این میان، موفق‌تر از آنها، ((ترجمان علوم انسانی)) بود که با توجه به آسیب‌شناسی فضای علمی کشور (از جمله غلبه جریان ترجمه‌ای لیبرال و همسو با نظام سرمایه‌داری) و کار مشورتی تیمی، توانستند مخاطبان بیشتری را همراه کنند. این ناشر در سالهای اولیه به ترجمه آثار انتقادی علوم انسانی متعارف و معرفی برخی از چهره‌ها و رویکردهای جدید انتقادی، وارد این عرصه شد و با رصد آثار اخیرشان، برخی معتقدند این ناشر، به مرور از اهداف اولیه اش فاصله گرفت و آثار انتقادی در اولویتش نیست. در این سالها، توجه به نشر دایره‌المعارف

تقریظ حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای
بر کتاب «تب‌نا تمام»

بسم الله الرحمن الرحیم
- تعویذی از درد و غم و کله‌گرددن و کله‌گرددن
درد و کله‌گرددن و کله‌گرددن و کله‌گرددن
ارای‌ت‌سپردن است... به رادی و نویسنده
باید آفرین گفت... سوره مهر، رحمت‌بخش شده
بر ماه ربیع‌الثانی ۱۴۰۰

تاریخ معاصر، تاریخ انقلاب اسلامی و خاطرات شفاهی همچنان پرمخاطب است و در این دوره هم توجه زیادی به آنها می‌شود. ((موسسه چاپ و نشر عروج)) وابسته به موسسه تنظیم و نشر آثار امام، آثاری در زمینه امام، تاریخ معاصر و تاریخ انقلاب منتشر کرده‌اند مانند ((علما و رژیم رضاشاه)) (نوشته حمید بصیرت‌منش)، ((تحولات سیاسی - اجتماعی بعد از

دین پژوهی

دشراول

ترجمه

بهارالدین خورشیدی

بانهضم

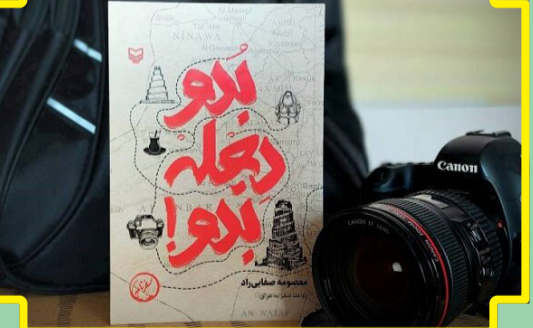
سازمان زندگی میرچا الیاده

سازمان مطالعات و تحقیقات فرهنگی

پژوهش

متأسفانه با تغییر کادر انتشارات سوره مهر، ضربه مهمی به اعتبار این ناشر به وجود آمد و ۲۸ تن از کارکنان شاخص این انتشارات از آن خداحافظی کردند و انتشارات دچار مشکل جدی در نیازهای محتوایی روز و ابتکارات در کتاب‌پردازی و توزیع شد. تا جایی که در رسانه‌های آن زمان منتشر شد، آنها در محل تخصیص بودجه‌های مصوب مجلس شورای اسلامی ویژه انتشارات با سازمان تبلیغات اسلامی (به مدیریت وقت حجت‌الاسلام سید مهدی خاموشی) و حوزه هنری (به ریاست حسن بنیانیان) چالش داشتند و علیرغم پیگیری‌ها، استعفايي اعتراضی انجام دادند و متأسفانه سوره مهر، دیگر آن پیشتازی سابق نشد و سال‌های زیادی است که دیگر آن پیشتازی

و خط‌شکنی سابق را ندارد و بیشتر محدود به درآمدزایی از کتب تقریظی رهبر معظم انقلاب اسلامی شده است و در برخی زمینه‌ها، ناشران با انگیزه‌تری مانند موسسه شهرستان ادب، کتابستان معرفت، دفتر نشر معارف، نشر شهید کاظمی، نشر خط مقدم و حتی جمکران از آن پیشی گرفتند. البته الان هم چند سالی است که بیشتر به انتشار ((سفرنامه‌ها)) روی آورده است و تلاش دارد پیشتازی و برند خود را با این موضوع، حفظ کند و تداوم ببخشد.

انقلاب اسلامی در ایران)) (یحیی فوزی)، ((برهه اقلابی در ایران)) (علیرضا شجاعی زند)، ((خاطرات سیاسی - اجتماعی)) (سید صادق طباطبایی) (در ۳ جلد) و دیگر نویسندگان. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اگرچه سابقه ای قدیمی دارد و از همکاری اساتید و پژوهشگران برجسته هم برخوردار بوده، ولی برخی معتقدند آثار دوره ریاست دکتر مهدی گلشنی و دکتر حمیدرضا آیت‌اللهی بهتر از بقیه ادوار، در سطح عمومی دیده و توزیع می‌شود، چرا که پیش‌تر، آثار این مرکز در عرصه زبانها و ادیان باستانی و ترجمه برخی آثار شاخص (مانند ((دین پژوهی)) میرچا الیاده) بود و در سیاستی جدید به نشر مجموعه ای از آثار کریم مجتهدی، مهدی گلشنی و... روی آورده است. در سالهای اخیر، مدیران اخیر مانند دکتر موسی نجفی تلاش کرده‌اند با ابتکاراتی، مرجعیت و تأثیرگذاری علمی این مرکز را تقویت

در دهه هشتاد باید از انتشارات «لیله القدر» ناشر اختصاصی استاد علی صفایی حائری (مشهور به عین صاد) و در دهه نود، از انتشارات «آیین فطرت» ناشر اختصاصی آثار حجت‌الاسلام محسن عباسی ولدی یاد کرد که در زمینه تربیت و معارف اسلامی، در سال‌های اخیر، جزو ناشران پرفروش و برتر در نمایشگاه مجازی کتاب تهران بوده است. البته در این میان، علی صفایی حائری چهره شناخته شده تری هست و مخاطبان فراوانی در محافل و تشکل‌های دانشگاهی نیز دارد و انتشارات «ذکر» به صورت مشترک با «لیله القدر»، به نشر آثارش اهتمام دارد.

در فضای نشر دانشگاهی هم «بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه»، «کرگدن»، «تیسرا»، «ماهریس» و «اگر» و... به صورت جدی به کاروان نشر و جریان روشنفکری و عرفی‌گرا ملحق شدند. برخی ناشران قدیمی تر با چاپ برخی اساتید شاخص توانستند مورد توجه رسانه‌ها و برخی مخاطبان قرار بگیرند مانند «نشر علم»، که آثار زیادی از اساتید دانشگاهی مانند رسول جعفریان، مهدی گلشنی، عبدالرحیم گواهی، عبدالله نصری، عماد افروغ و... منتشر کرد. نشر «فرزان روز» با حمایت فکری داریوش شایگان، هم آثار او را منتشر می‌کند و هم برخی آثار همسوی غربی را ترجمه می‌کند. از جمله اینکه آثار رامین جهانگل را ترجمه می‌کند. انتشارات «صمدیه» از سوی لطف الله میثمی (از فعالان قدیمی سازمان مجاهدین خلق) راه اندازی شد. این انتشارات کتابهای تاریخی و سیاسی منتشر می‌کند. نشر «سرای» به نشر آثار عمادالدین باقی و محمد قوچانی و برخی شاگردان آیت الله منتظری روی می‌آورد. این ماجرا ادامه دارد و هر ناشری تلاش می‌کند که مجموعه‌ای از آثار برخی شخصیت‌ها و نویسندگان شاخص یا گفتمانی خود را منتشر بکند و اینگونه تداوم کاری خود را تضمین کند. در سال‌های اخیر، بیژن عبدالکریمی (استاد فلسفه غرب دانشگاه آزاد اسلامی تهران) با تأسیس انتشارات «نقد فرهنگ»، به نشر آثار شخصی خود روی آورده است و با انتشار آثار برخی اساتید دانشگاهی (امثال رضا داوری اردکانی) و ارتباطات شخصی خودش و نقش آفرینی خودش در شرایط مختلف، توانست در بین برخی دانشجویان و جامعه نخبگانی جا باز کند. صادق آیینی‌وند (استاد تاریخ دانشگاه تربیت مدرس) انتشارات «کتاب توت» را تأسیس می‌کند و به نشر آثار تاریخی تحلیلی خود و نشر برخی ترجمه‌های تاریخ معاصر عربی روی می‌آورد. محمد منصورنژاد، انتشارات «فرهنگ جوان پویا» راه‌اندازی می‌کند. انتشارات «پایدار» هم غالب آثار سید جلال الدین مدنی را تجدید چاپ می‌کند.

در این دوره نشریاتی مانند «بخارا» (علی دهباشی)، «شهروند امروز» و بعدها «مهرنامه» و «آگاهی نو» (به سردبیری محمد قوچانی)، «اندیشه پویا» (به سردبیری محمد خجسته رحیمی) و «تجربه» و «سیاست‌نامه» (به سردبیری و مدیرمسئولی حامد زارع) به معرفی و تبلیغ ناشران همسو با جریان خودشان می‌پرداختند / می‌پردازند و در هر شماره از مجلات بین ۱۵ تا ۱۵۰ کتاب، به انحاء مختلف معرفی و تبلیغ می‌شد. از سویی دیگری با راه‌اندازی برخی پلتفرم‌های کتابخوانی مانند «فیدیو» و «طاقچه» این تکنولوژی نیز در خدمت معرفی بهتر و در دسترس بودن این کتاب‌ها و توزیع موثرتر این ناشران در آمد.

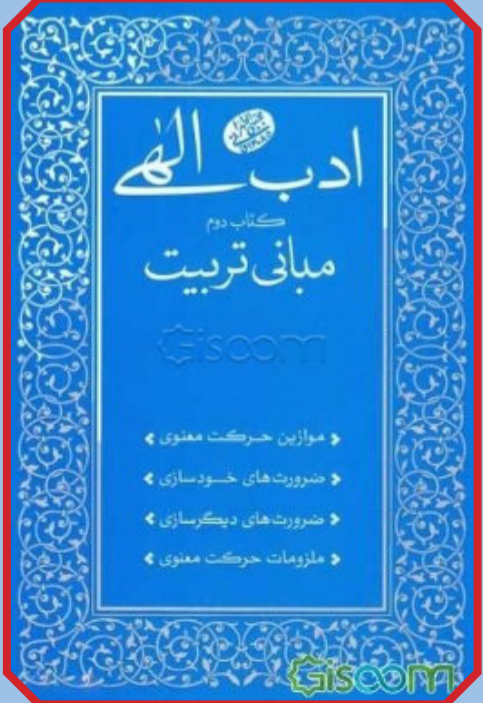
های تخصصی. عمدتاً برای مخاطب نوجوان و جوان. نیز با استقبال مواجه شد که «سایان» از ناشران مطرح در این سالهاست. «طلایی»، «قدیانی»، «افق» و «پیام محراب» و... هم از دیگر ناشرانی هستند که در این شیوه، آثاری تولید کردند. انتشارات «طلاییه پُرسو» در تهران به صورت تخصصی نشر آثار چپ‌گرایان آمریکای لاتین و حتی آفریقای می‌پردازد.

الگو برداری برای راه اندازی نشر اختصاصی نویسندگان در این دوره هم دیده می‌شود. شاید در طیف‌های انقلابی و مذهبی انتشارات «صدرا» الگو بخش بوده است. این ناشر از سوی دفتر حفظ و نظارت بر آثار استاد شهید مطهری راه‌اندازی شد که در آن نقش دکتر علی مطهری برجسته است. در این دهه، انتشارات «کلبه شروق» از سوی استاد سید هادی خسروشاهی راه‌اندازی می‌شود. این انتشارات به صورت تخصصی در زمینه نشر آثار تألیفی و ترجمه‌ای وی در زمینه معارف اسلامی، تاریخ معاصر و نهضت‌های اسلامی می‌پردازد. «دفتر نشر معارف انقلاب» از سوی فرزندان هاشمی رفسنجانی راه‌اندازی می‌شود و یادداشت‌های روزانه او را در قالب روزنوشته‌های سالانه منتشر می‌کند که از منابع مهم در زمینه تاریخ انقلاب اسلامی شده است. اگرچه نقدهای بسیاری به آنها وارد شده است و نویسندگانی چون عباس سلیمی نمین و مسعود رضایی شریف آبادی و... آنها را نقد کرده‌اند. نشر «بقعه» به نشر تخصصی آثار شهید بهشتی و فرزندانش می‌پردازد و در دهه هشتاد، فعال است، ولی گویا، به خاطر همراهی مدیرانش با مهندس میرموسوی و حوادث فتنه ۸۸، با موانعی مواجه شده است و در سال‌های اخیر، انتشارات «روزنه» این مهم را برعهده گرفته است. خانواده امام موسی صدر، «موسسه فرهنگی تحقیقاتی امام موسی صدر» را راه‌اندازی کردند و به نشر آثار این شخصیت برجسته و دوره‌های آموزشی با اندیشه‌های وی روی آوردند و شاید بتوان گفت دهه نود، دوره اوج توجه به اندیشه‌های این اندیشمند است که هنوز هم ادامه دارد.

در اواسط دهه هشتاد، یک سری از شخصیت‌های فرهنگی و دینی به تأسیس انتشارات اختصاصی برای خودشان روی آوردند که متأسفانه برخی آنها به صورت مقطعی و موقتی فعال بودند و فعالیت‌هایشان مستمر نماند یا اینکه در توزیع و معرفی محصولات خود بسیار ضعف دارند. معروف‌ترین آنها در فضای عمومی دهه هشتاد، انتشارات «طرح فردا» به مدیرمسئولی حسن رحیم‌پور ازغدی است که حدود ۱۵ کتاب او را منتشر کرد و چند سالی فعال بود، ولی متأسفانه استمرار نیافت. عبدالحسین خسروپناه با راه‌اندازی «موسسه فرهنگی حکمت نوین اسلامی (حنا)» به نشر برخی آثار خود به ویژه «جریان شناسی فکری ایران معاصر» و «جریان شناسی ضدفرهنگ‌ها» می‌پردازد. علیرضا پناهیان «موسسه بیان معنوی» را تأسیس می‌کند و این موسسه آثاری مانند «انتظار عالمانه، عامیانه»، «رابطه عبد و مولا»، «چگونه یک نماز خوب بخوانیم؟» و... را از این خطیب مشهور در دهه نود تاکنون منتشر کند که با استقبال مخاطبان زیادی مواجه می‌شود. جمعی از شاگردان و ارادتمندان آیت الله آقامجتبی تهرانی (استاد اخلاق و مرجع تقلید ساکن تهران)، «موسسه مصابیح الهدی» را تأسیس می‌کنند و به نشر آثار اخلاقی و معارفی و تفسیری او می‌پردازند که مجموعه‌های «سلوک‌های عاشورایی» و «ادب الهی» او پرمخاطب می‌شود. حسین انصاریان با راه‌اندازی «موسسه دارالعرفان»، به نشر آثار و گفتارهای خود روی می‌آورد. وی غیر از اینکه خطیب مشهوری محسوب می‌شود در دهه اخیر، به ترجمه قرآن کریم و برخی منابع اسلامی نیز روی آورده است که با استقبال ناشران و مخاطبان هم مواجه شده است. علیرضا اعرافی «موسسه اشراق و عرفان» را در قم راه‌اندازی می‌کند که به نشر آثار فقهی، تربیتی و فلسفی او می‌پردازد. استاد اصغر طاهرزاده موسسه فرهنگی میزان و انتشارات «لب‌المیزان» را در اصفهان تأسیس می‌کند که تاکنون حدود ۸۰ جلد کتاب از این نویسنده و شارح فلسفه اسلامی و مفسر قرآن منتشر می‌کند. محمدتقی فعالی با «موسسه فرهنگی و هنری دین و معنویت آل یاسین» در قم، به نشر آثار خود در زمینه عرفانهای نوظهور و سبک زندگی دینی می‌پردازد. بعدها در دهه نود، انتشارات «مهرستان» (در اصفهان) به نشر اختصاصی کتاب در زمینه سبک زندگی دینی روی می‌آورد. محمود تقی زاده داوری با تأسیس موسسه شیعه‌شناسی و مجلات علمی مانند «شیعه‌شناسی» و «بانوان شیعه» به صورت تخصصی به شیعه‌شناسی و الهیات اجتماعی شیعه و جامعه‌شناسی شیعیان و... می‌پردازد. از این ناشر دهها کتاب خواندنی درباره تاریخ شیعیان کشورهای مختلف منتشر شده است.

کودکان و نوجوانان دست یابد. حجت الاسلام سید محمد دیباج با راه اندازی انتشارات «فدک» و پخش فدک، به صورت ویژه در دهه نود، جایگاه مهمی در توزیع آثار معارفی در کشور ایفا کرد. اگرچه در سال های اخیر، فعالیت های انتشاراتی خود را موقتاً تعطیل کرده و بیشتر به پخش و توزیع کتاب روی آورده است.

برخی موسسات فرهنگی و پژوهشی در عرصه نشر به فعالیت پرداختند و توانستند هم آثار ارزشمندی تولید کنند و هم اینکه در فضای فرهنگی کشور تا حدی موثر واقع شوند که جدی ترین آنها موسسه بوستان کتاب

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم) است که پرافتخارترین ناشر کشور محسوب می شود. انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) و انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی هم از ناشران فعال در زمینه تولید و ترویج علوم اسلامی و علوم انسانی اسلامی است. یدالله جنتی مدیر انتشارات پژوهشگاه، نقش مهمی در سازمان یافتن آثار اولیه این پژوهشگاه دارد که بعدها محمداقبر انصاری، مدیر بوستان کتاب به صورت همزمان، مدیریت این انتشارات را تا این اواخر برعهده می گیرد. جنتی یک نشر شخصی به نام «هستی نما» داشت و کتب برخی اساتید حوزوی را نیز منتشر می کرد.

«مرکز نشر اسراء» وابسته به بنیاد علوم و حیاتی اسراء (زیر نظر آیت الله جوادی آملی) در سال ۱۳۷۲ شروع به فعالیت کرد و ناشر اختصاصی آثار آیت الله جوادی آملی شد و توانست مهمترین آثار این عالم برجسته را منتشر کند مانند «تفسیر تسنیم» (در ۸۰ جلد)، «تفسیر موضوعی قرآن کریم» (در ۱۸ جلد)، «ادب فنای مقربان» (۱۲ جلد)، «عقلانیت شهود» (تحریر فصوص الحکم قیصری) (۱۰ جلد)، «مفاتیح الحیات» (در تیراژ میلیونی) و آثاری در زمینه فلسفه دین، کلام جدید، حقوق اسلامی، علوم قرآنی و دروس فقه و اصول آیت الله منتشر می کند. از جمله آثار پرمخاطب این ناشر و شخصیت می توان «ولایت فقیه؛ ولایت فقاها و عدالت»، «شریعت در آینه معرفت» (نقد کتاب قبض و بسط تئوریک شریعت دکتر عبدالکریم سروش)، «زن در آینه جلال و جمال»، «منزلت عقل در هندسه معرفت دینی»، «فلسفه حقوق بشر» و... را نام برد.

بیشتر ترجمه ای است تا تألیفی. موسسه «پرسش» توسط دکتر سید جواد طباطبایی (استاد سابق گروه جامعه شناسی سیاسی دانشگاه تهران) راه اندازی شده است و درسگفتارهای تخصصی بسیاری تولید کرده است، گرچه تاکنون در عرصه نشر مکتوب ورود نکرده است. از این موسسه، الگوهای مختلف و متنوعی گرفتند و مدارس فکری زیادی در پانزده سال اخیر تأسیس شده است و احتمالاً در آینده نزدیک با انتشار درسگفتارهای چنین مدارس و مراکز خواهیم بود.

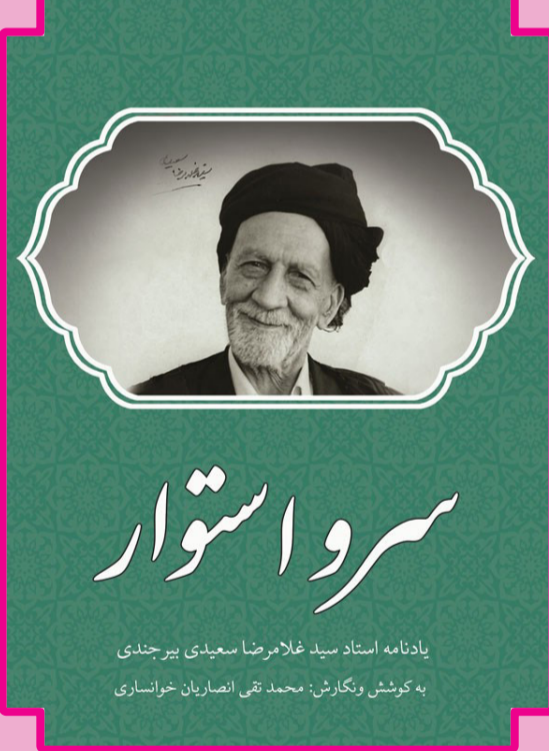
جریان نشر حوزوی پس از انقلاب اسلامی

در پیش از انقلاب اسلامی، برخی حوزویان در عرصه نشر فعال بودند که حجت الاسلام محمد آخوندی و فرزندش مرتضی، با انتشارات «دارالکتب اسلامی»، آیت الله احمد آذری قمی با انتشارات «دارالعلم»، حجت الاسلام سید عبدالحمید مولانا با انتشارات «دارالفکر»، استاد حسن مصطفوی با کتاب فروشی و انتشارات مصطفوی، استاد علی اکبر غفاری با انتشارات شیخ صدوق، حجت الاسلام سید اسدالله طباطبایی با کتاب فروشی و انتشارات طباطبایی، آیت الله مکارم شیرازی با انتشارات «نسل جوان»، آیت الله سید محسن خرازی با انتشارات موسسه در راه حق و... از جمله آنها هستند. نقش آیت الله مهدی حائری تهرانی در تأسیس برخی از همین ناشران مذهبی و حوزوی نباید فراموش شود.

البته برخی شخصیت های حوزوی نیز در عرصه نشر فعال بودند مانند استاد سید هادی خسروشاهی که دو نشر به نام های

نشر «نذیر» و نشر «رسالت» و موسسه ای به نام «مرکز بررسی های اسلامی» راه انداخت و بعد از انقلاب و در دهه هفتاد، ابتدا «فصلنامه فرهنگ و تاریخ معاصر» را انداخت و سپس انتشارات «کلبه شروق» را در قم راه اندازی کرد که با فروشگاهش در ابتدای خیابان صفائیه قم، پاتوق برخی چهره های حوزوی و دانشگاهی شده بود. این فروشگاه به صورت ویژه آثاری در زمینه تاریخ معاصر و نهضت های اسلامی و مرتبط به تقریب مذاهب اسلامی توزیع می کرد. عبدالرحیم عقیقی بخشایشی انتشارات «نوید اسلام» و مصطفی زمانی نجف آبادی انتشارات «پیام اسلام» را راه اندازی کرد که هر دو در زمینه نشر آثار اسلامی و ترجمه فعال بودند. محمد تقی انصاریان با راه اندازی انتشارات «انصاریان»، کتابهای زیادی در عرصه های معارفی منتشر کرد (از جمله مجموعه «مقالات تاریخی») رسول جعفریان و برخی آثار آیت الله جناتی شاهرودی) و آثار متعددی هم از نویسندگان معروف به زبانهای مختلف دنیا ترجمه کرد و از این نظر، شناخته شده است و بیش از این که در داخل، شناخته شده باشد، در خارج از کشور (خصوصاً بین تازه مسلمانان) اسم و رسم دارد.

انتشارات «ناصر» با مدیریت حجت الاسلام سلیمانی نیز در دهه های شصت و هفتاد در زمینه معارف اسلامی فعال بوده است و با جذب آثاری از حجت الاسلام محمد محمدی اشتهاردی و برخی نویسندگان مذهبی توانسته بخشی از جامعه مذهبی و سنتی کشور ما را تحت پوشش قرار دهد. «شفق»، «معروف»، «نهایندی»، «نبوغ»، «اخلاق»، «مطهر»، «ختم»، «پیام امام مهدی (ع)»، «مشهور»، «پارسایان»، «حبیب»، «طوبای محبت»، «سلسبیل» و... هم از دیگران ناشران عمومی و مذهبی در قم هستند.

این رویکرد نشر اختصاصی آثار در بین حوزویان هم به صورت جدی پیگیری می شود. و از جمله ناشران مطرح دوره اخیر «طرح فردا»، «بیان معنوی»، «دارالعرفان»، «لب المیزان»، «مصابیح الهدی»، «اشراق و عرفان»، «لیله القدر»، «ذکرا» و... را نام برد. البته این امر بی سابقه نبوده و محمد دشتی و مصطفی زمانی نجف آبادی و عقیقی بخشایشی و... به نشر آثار خودشان روی آورده بودند.

در این دوره، حجت الاسلام علیرضا سبحانی نسب با راه اندازی نشر «جمال» در قم، گام مهمی در زمینه نشر آثار کودکان و نوجوانان برداشت. وی با همکاری و همفکری حجت الاسلام غلامرضا حیدری ابهری توانست به موفقیت های زیادی در عرصه نشر آثار مذهبی و معارفی برای

انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی تحت نظارت حجت‌الاسلام علی اکبر صادقی رشاد آثار متعدد و ارزشمندی در زمینه مباحث نظری و فکری و تاریخی منتشر کرده است. این پژوهشگاه آثار دیگری برای مخاطبان دانشجوی و جوان با نشان‌ها / برندهای «کانون اندیشه جوان» و «موسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر» منتشر می‌کند. موسسه فجر ولایت (در ابتدا) و انتشارات «تمدن نوین» (هم اکنون) ناشر آثار فرهنگستان علوم اسلامی و استاد سید محمد مهدی میرباقری و دیگر فضایی این مجموعه است. مانند علیرضا پیروزمند، مصطفی جمالی و...

انتشارات «دارالحديث» وابسته به موسسه فرهنگی دارالحديث (تأسیس آبان ۱۳۷۴) آثار حدیثی و معارفی ارزشمندی منتشر کرده است و ناشر تخصصی حدیث پژوهی و آثار آیت‌الله محمدی ری‌شهری است. «دانشنامه قرآن و حدیث»، «دانشنامه عقاید اسلامی»، «دانشنامه امام علی (ع)»، «دانشنامه امام حسین (ع)» و چندین حکمت نامه (از جمله حضرت عیسی (ع)، لقمان، پیامبر اعظم، فاطمی، رضوی، عبدالعظیم حسنی) و آثار تخصصی در زمینه تاریخ و علوم و تطورات حدیثی از اساتید و پژوهشگران پژوهشگاه و دانشگاه قرآن و حدیث منتشر کرده است.

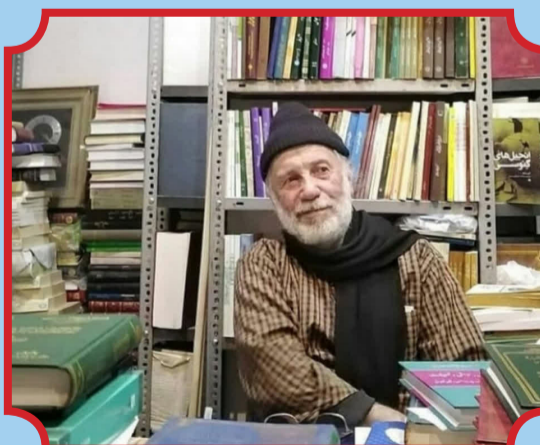
«کیمیای محبت؛ یادنامه شیخ رجبعلی خیاط» و «زمزم عرفان؛ یادنامه فقیه عارف، حضرت آیت‌الله محمدتقی بهجت»، «بنده خدای کریم؛ یادنامه آیت‌الله عبدالکریم حق شناس» و «سنجه انصاف: بررسی برهه ای حساس از تاریخ رهبری نظام جمهوری اسلامی ایران» از جمله آثار عمومی و پرمخاطب این ناشر و بنیانگذار موسسه یعنی محمدی ری شهری است. حجت‌الاسلام محمد نقدی علاوه بر مدیریت انتشارات «هجرت»، «موسسه ترجمان وحی» را راه اندازی کرد و به ترجمه و نشر قرآن کریم به زبانهای مختلف روی آورد. حجت‌الاسلام محسن قرائتی با تأسیس ستاد اقامه نماز و ستاد تفسیر قرآن کریم و راه اندازی موسسه درسهای از قرآن کریم، به نشر آثار معارفی و تفسیری خود (از جمله «تفسیر نور») روی آورد و کتابهایی کم حجم ولی در تیراژ گسترده، برای مخاطبان عمومی منتشر کرد. محمود اکبری و مهدی نیلی پور و... هم از این سبک الهام گرفتند و در حوزه احکام و معارف اسلامی کتابهای زیادی نوشتند. «دانشگاه ادیان و مذاهب» و «نشر ادیان» با محوریت حجت‌الاسلام سید ابوالحسن نواب توانست این دو ناشر را جزو معرفتترین ناشران تخصصی در زمینه ادیان و مذاهب مطرح کند. البته او تجربه ای در زمینه توزیع و پخش کتب علوم انسانی و اسلامی با نام پخش «پیکتا»، در دهه هشتاد شروع کرده بود که سالهای بعد، تعطیل شد. حجت‌الاسلام مهدی فرمانیان (از اساتید شناخته شده در حوزه فرق و مذاهب اسلامی) هم با راه اندازی انتشارات «زُحل»، درصدد انتشار آثار بنیانگذارش و برخی محققان و مترجمان است، از جمله لطیف راشدی.

انتشارات «المصطفی (ص)» وابسته به جامعه المصطفی العالمیه (ص) آثار زیادی به زبان‌های مختلف ترجمه کرده است. در دهه نود، مرکز نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه علمیه خاوران نیز فعال شده است. این ناشر در دهه اخیر فعالیت گسترده ای داشته است و بیش از ۵۰۰ کتاب غالباً عمومی در راستای مأموریت خود به ویژه مسائل زنان و آموزش علوم اسلامی برای زنان منتشر کرده است. البته پیش تر از آنها، انتشارات «جامعه الزهرا (س)» چنین نقشی ایفا می‌کرد. مرکز مطالعات زنان و خانواده حوزه علمیه قم (که امروزه با نام «پژوهشکده زن و خانواده» شناخته می‌شود) هم کتابهای تخصصی در زمینه مسائل زنان و نقد فمینیسم منتشر می‌کند و با مدیریت محمدرضا زیبایی نژاد، از مراکز فعال در زمینه مطالعات زنان با رویکرد اسلامی است.

انتشارات «زائر» (وابسته به حرم مطهر حضرت معصومه (س) در قم) اگرچه از جهت کمی، تعداد زیادی منتشر کرده است ولی متأسفانه به صورت جدی نتوانسته در سطح کشوری اثرگذار باشد. در سالهای اخیر شاهد تغییر سیاستها و اولویت های این نشر و نشر آثار داستانی در زمینه تاریخ اسلام و تاریخ معاصر هستیم.

محسن بیدارفر با راه‌اندازی انتشارات «بیدار» به نشر و احیای آثار فلسفی و عرفانی و تفسیری در قم پرداخت. انتشارات (آیت اشراق) به انتشار کتب دینی و فلسفی و عرفانی و آثار فلاسفه و عرفای معاصر می‌پردازد و بیشتر مخاطبانش علاقمندان به مباحث فلسفه و عرفان اسلامی هستند. انتشارات «راه نیکان» به نشر آثار انتقادی درباره ادیان و مذاهب و فرقه های انحرافی و ضالّه می‌پردازد. انتشارات «ولای منتظر» (با نظارت و هدایت مرتضی آقانهانی) و انتشارات «اشراق حکمت» (با مدیریت منصور مهدوی) آثاری در زمینه تاریخ و معارف اسلامی و مباحث مرتبط با انقلاب اسلامی منتشر می‌کنند که متأسفانه ادامه دار نمی‌شوند. حجت‌الاسلام ضابط و محمد مهدی ماندگاری و همکارانش موسسه سیره شهدا را

برای ترویج فرهنگ ایثار و شهادت راه انداختند و در قالب های مختلف از جمله کتاب و کارت، به این موضوع پرداختند. بعدها حجت‌الاسلام علی شیرازی (نماینده اسبق ولی فقیه در نیروی دریایی سپاه و نیروی قدس سپاه) با همکاری و همفکری و ابتکارات فرزندان انتشارات «خط مقدم» را در زمینه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت تأسیس می‌کند که در اهداف خود موفق و اثرگذار است و می‌توان از این ناشر، به عنوان ناشر خصوصی برتر در حوزه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت یاد کرد.

در سالهای اخیر، نشر «واژه پرداز اندیشه» توانسته با جذب

آثار خوب از نویسندگان شاخص یا توجه ویژه به نشر علمای اخلاقی (مانند حق شناس، جاودان، تحریری و اخیراً آیت الله بهجت) و کتاب پردازی حرفه ای، جایگاه خوبی در بین ناشران مذهبی باز کند. نشر «عهد مانا» هم با ابتکاراتی در

زمینه مخاطب یابی و داشتن شبکه توزیع کشوری نسبتاً اختصاصی اش، تحولاتی در زمینه کتابخوانی در بین اقشار مختلف مردمی. به ویژه بانوان و دختران. رقم بزند.

در دهه نود، برخی طلاب فرهنگی حوزه علمیه قم، نیز در عرصه نشر داستان ورود کردند و توانستند موفق و موثر باشند که از جمله آنها می‌توان به انتشارات «کتابستان معرفت» با محوریت محمد حقی و جوکار اشاره کرد.

